

УДК 657.6

Цыганова О.С.

старший викладач кафедри «Облік і економічний аналіз»,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛІНГУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

У статті узагальнено та удосконалено підходи щодо забезпечення функціонування системи контролінгу промислового підприємства та розглянуто сутність забезпечення системи контролінгу та надано йому авторське визначення. Зазначено, що ефективне функціонування системи контролінгу здійснюється в рамках організаційного, інформаційного, математичного, ресурсного та нормативно-правового забезпечення. Ресурсне забезпечення представлено людськими, матеріально-технічними та фінансовими ресурсами, які за своїм характером є взаємопов'язаними, взаємозалежними та взаємообумовленими. Побудовано схему забезпечення функціонування системи контролінгу та наведено характеристику його складових.

Ключові слова: система контролінгу, забезпечення, функціонування, сутність, характеристика, промислове підприємство.

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ КОНТРОЛЛИНГА ПРОМЫШЛЕННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ

Цыганова А.С.

В статье обобщены и усовершенствованы подходы к обеспечению функционирования системы контроллинга промышленного предприятия, а также рассмотрены сущность обеспечения системы контроллинга и дано ему авторское определение. Отмечено, что эффективное функционирование системы контроллинга осуществляется в рамках организационного, информационного, математического, ресурсного и нормативно-правового обеспечения. Ресурсное обеспечение представлено человеческими, материально-техническими и финансовыми ресурсами, которые по своему характеру взаимосвязаны, взаимозависимы и взаимобусловлены. Построена схема обеспечения функционирования системы контроллинга и представлена характеристика его составляющих.

Ключевые слова: система контроллинга, обеспечение, функционирование, сущность, характеристика, промышленное предприятие.

ENSURING THE FUNCTIONING OF THE CONTROLLING SYSTEM IN AN INDUSTRIAL ENTERPRISE

Tsyganova O.

The article summarizes and improves the approaches of ensuring the functioning of the controlling system in an industrial enterprise. We examined the essence of ensuring the controlling system and gave the author's definition. We noted the effective functioning of the controlling system is carried out as part of organizational, information, mathematical, resource and regulatory ensuring. Information ensuring includes software, technical and linguistic ensuring. Resource ensuring is represented by human, logistical and financial resources. The components of ensuring are interrelated and interdependent in nature. The scheme of ensuring the functioning of the controlling system has been built and given the characteristics of its components.

Keywords: controlling system, ensuring, functioning, essence, characteristic, industrial enterprise.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку української економіки ефективність роботи промислових підприємств все більше залежить від застосованих технологій та методів управління. Сучасні підприємства децентралізують управління, тому з'являється об'єктивна необхідність координації діяльності різних підрозділів. Саме система контролінгу координує роботу функціональних служб підприємства та надає інформаційно-аналітичну підтримку керівництву при прийнятті управлінських рішень. У свою чергу, для ефективного функціонування системи контролінга потребує відповідного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні проблема забезпечення функціонування системи контр-

олінгу представляє собою мало вивчену сферу, хоча широко обговорюється у спеціальних наукових зарубіжних виданнях та у публікаціях вітчизняних дослідників. Так, найбільша кількість науковців, в першу чергу, виділяють інформаційне забезпечення функціонування системи контролінгу (В.А. Боровкова, С. Колтович, Н.С. Нечеухіна, М.Н. Фуфигіна, П.В. Лаптев, Д. Хан, С.І. Боков, О.В. Ісаєва, Ю.П. Яковлев, Т.М. Остапенко, О.М. Старенька, І.А. Маркіна, М.В. Тарасюк, Н.О. Лоханова, І.В. Новікова). Про програмне та технічне забезпечення в своїх роботах згадують В.А. Боровкова, П.В. Лаптев, С.І. Боков, О.В. Ісаєва, О.В. Халіна, М.В. Тарасюк, І.В. Новікова, Н.С. Брехун, І.А. Маркіна. Кадрове забезпечення системи контролінгу розглядають

В.А. Боровкова, Д. Хан, О.В. Халіна, О. Лиходєдова, Л.М. Шульгіна. Інформація про організаційне забезпечення зустрічається в роботах С.І. Бокова, О.В. Халіної, А.І. Орехової, І.А. Маркіної, В.Г. Маргасової. Про нормативне забезпечення системи контролінгу згадують С. Колтович та С.Б. Ільїна, а С.І. Боков та О.В. Ісаєва пишуть про правове забезпечення. Лінгвістичне та психологічне забезпечення виділяє О.В. Ісаєва. Очевидно, що у дослідників сформувалися досить різносторонні погляди щодо забезпечення функціонування системи контролінгу на підприємстві, тому дане питання потребує подальшого розгляду.

Постановка завдання. Метою статті є узагальнення та удосконалення підходів щодо забезпечення функціонування системи контролінгу промислового підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. В економічній літературі словосполучення «система контролінгу» в узагальнено прийнятому вигляді означає систему, спрямовану на забезпечення управлінського процесу, орієнтованого на розв'язання поточних та стратегічних завдань підприємства шляхом інтеграції систем планування, обліку, аналізу та контролю. Для реалізації своїх цілей, завдань та функцій система контролінгу потребує відповідного забезпечення. Вважаємо, що забезпечення системи контролінгу – це наявність фінансових, матеріальних, кадрових, нормативних ресурсів, які використовуються нею з метою досягнення встановлених цілей, вирішення завдань та виконання функцій.

На наш погляд, ефективне функціонування системи контролінгу здійснюється в рамках організаційного,

інформаційного, математичного, ресурсного та нормативно-правового забезпечення. За своїм характером складові забезпечення є взаємопов'язаними, взаємозалежними та взаємообумовленими. Організаційне забезпечення створює умови для виконання персоналом системи контролінгу покладених на нього обов'язків. Інформаційне забезпечення передбачає управління документацією (електронним документообігом), а математичне – дозволяє аналізувати отриману інформацію для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Ресурсне забезпечення створює своєчасну людську, матеріально-технічну та фінансову базу необхідної якості та кількості для функціонування системи контролінгу. Нормативно-правового забезпечення формує юридично доказову інформацію, яка використовується системою контролінгу, та регламентує стосунки між персоналом на підприємстві. Схема забезпечення функціонування системи контролінгу на промислових підприємствах представлена на рис. 1.

Для організаційного оформлення системи контролінгу можливо виділити три основних варіанта:

1) створення колегіального органу із співробітників різних підрозділів, який збирається періодично, функції та завдання якого змінюються в залежності від того, які нові проекти починає підприємство або які проблеми у нього виникають;

2) створення спеціальної структурної одиниці (відділ контролінгу), яка буде підпорядковуватися генеральному директору або наглядовій раді;

3) виділення відділу контролінгу у складі фінансового департаменту, який займається завданнями контролінгу за обов'язком [1, с. 69].

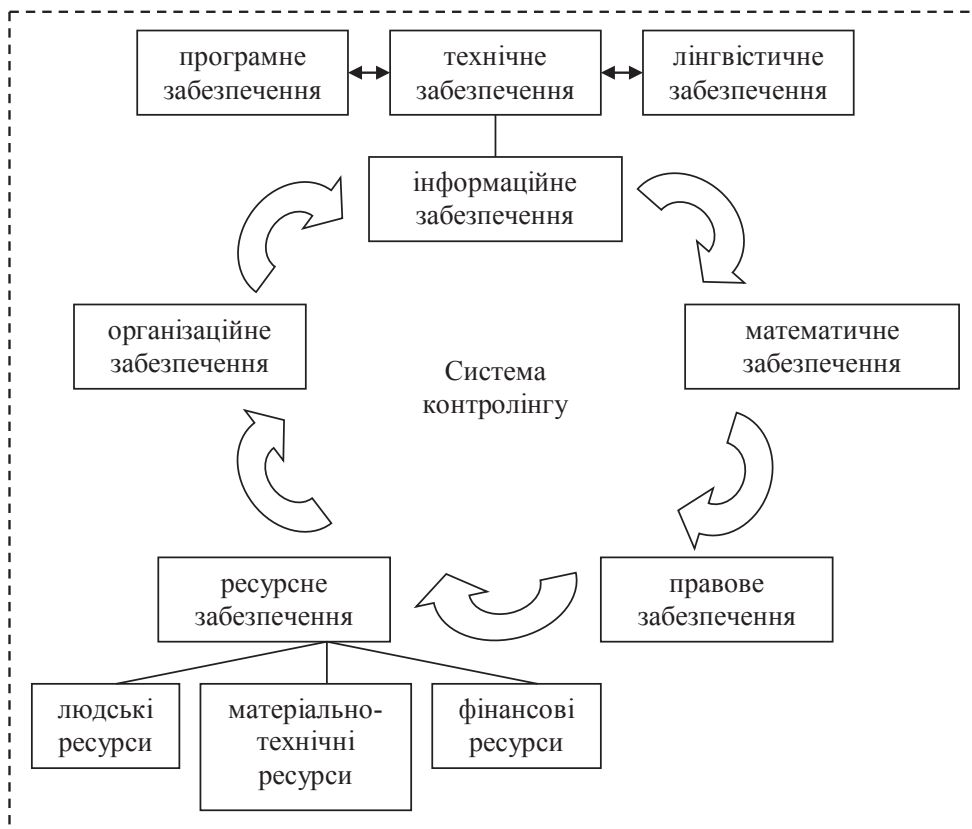

Рис. 1. Схема забезпечення функціонування системи контролінгу

Джерело: сформовано автором

Організаційна структура системи контролінгу повинна бути спроможною забезпечувати виконання її функцій на всіх рівнях управління підприємством.

Організаційне забезпечення функціонування системи контролінгу – це комплекс положень та правил, які регламентують роботу служби контролінгу, підкріплених відповідними рішеннями керівного апарату підприємства, а також як організацію взаємозв'язків між окремими елементами системи контролінгу та суб'єктами зовнішнього середовища, що передбачає адаптацію системи до зміни умов функціонування з метою забезпечення її стійкості та життєздатності [2, с. 16]. Організаційне забезпечення керування системою контролінгу передбачає, насамперед, організаційний фактор, який полягає у здатності чітко окреслити поле діяльності самої системи, організувати, координувати та контролювати її роботу. Метою організаційного забезпечення є підтримка стабільного функціонування системи контролінгу підприємства, реалізація запланованих програм через забезпечення необхідними ресурсами, організація взаємозв'язків між окремими елементами та ліквідація відхилень, які можуть виникати в системі. Формування організаційного забезпечення функціонування системи контролінгу має передбачати взаємозв'язок чітко визначених цілей та завдань кожного рівня управління, вибираючи оптимальні шляхи реалізації рішень [3, с. 241].

Функціонування системи контролінгу вимагає правильної організації інформаційного забезпечення, тобто наявності комплексу опрацьованих поточних та ретроспективних даних (класифікатори, бази даних тощо), які характеризують стан об'єктів фінансово-господарської діяльності та задовольняють вимоги управлінського апарату. Інформаційне забезпечення містить інформаційну систему, яка володіє необхідним інформаційним фондом (персоналом, технічними засобами) та системою інформаційних потоків. Інформаційна система є комунікацією персоналу підприємства стосовно питань їх професійної діяльності. Під інформаційними потоками розуміють рух (переміщення) інформації між працівниками або структурними одиницями підприємства. Комплекс потоків інформації, який дозволяє підприємству ефективно здійснювати поточну фінансово-господарську діяльність, формує систему інформаційних потоків [4, с. 68].

Матеріальним втіленням інформаційного потоку є документи, рух яких зафіксований у документообігу. Система управління документообігом призначена для досягнення наступних цілей:

- інтеграції процесів документального забезпечення управління підприємством в рамках єдиної інформаційної системи;
- підвищення інформованості керівництва та фахівців за рахунок збільшення обсягів інформаційного зберігання, централізованої обробки інформації, зменшення часу пошуку документів, підготовки звітів й доповідей, а також за рахунок підвищення повноти та достовірності звітів;
- зменшення вартості документального забезпечення управління підприємством за рахунок переходу від паперового діловодства до електронного, зниження вартості копіювання та передачі паперових документів;
- зменшення вартості й скорочення часу пошуку паперових оригіналів документів в архіві за рахунок отримання точної адресації в електронному вигляді;

– вдосконалення процесів документального забезпечення управління та технології роботи з документами [5, с. 147].

Інформаційне забезпечення системи контролінгу має бути сумісним з інформаційним забезпеченням інших систем підприємства, з якими вона взаємодіє.

В свою чергу інформаційне забезпечення включає в себе програмне, технічне та лінгвістичне.

Програмне забезпечення представляє собою можливість логічного та математичного аналізу й обробки інформації з метою контролінгу [6]. Воно будується на базі наявних пакетів прикладних програм, автоматизованих баз даних, спеціалізованого програмного забезпечення щодо реалізації функцій системи контролінгу (обліку, контролю, аналізу, регулювання, планування), а також комплексу технічних засобів, від вибору якого залежатиме швидкість обробки інформації, її точність, достовірність і оперативність.

Технічне забезпечення системи контролінгу полягає у взаємопов'язаних технічних засобах, функціонування яких спрямовано на збір, реєстрацію, накопичення, передачу, обробку, відображення та видачі інформації з метою використання для прийняття управлінських рішень [7, с. 208].

Комплекс технічних засобів системи контролінгу охоплює:

- 1) датчики та реєстратори виробництва – для збору й реєстрації інформації;
 - 2) пристрої та канали зв'язку – для передачі інформації;
 - 3) пристрої підготовки даних – для перетворення інформації з метою її введення в ЕОМ;
 - 4) електронно-обчислювальні машини, в яких здійснюється обробка інформації за заданими алгоритмами, що розробляються відповідно до характером завдань управління;
 - 5) графічні та текстові дисплеї, графічні, друкують устрою, екранні пульти – для відображення інформації.
- Засоби технічного забезпечення повинні мати наступні характеристики:
- сумісність на технічному, програмному та інформаційному рівні;
 - адаптованість в залежності від умов контролінгу;
 - можливість використання інших пристроїв [7, с. 210].

Вибір технічної бази повинен здійснюватися з урахуванням найменшої гнучкості даного елемента системи контролінгу. Будь-які невідповідності технічної бази можуть мати негативні наслідки для підприємства.

Лінгвістичне забезпечення системи контролінгу сприяє спілкуванню всіх категорій користувачів в зручній формі з технічними засобами системи контролінгу, а також реалізує процедури перетворення та графічного зображення інформації, яка використовується в системі контролінгу. Воно включає документи, що регламентують систему термінів, понять, визначень, які використовуються в процесі функціонування системи контролінгу, та забезпечує смислову однозначність та єдине тлумачення термінів [8].

У лінгвістичному забезпеченні системи контролінгу повинно бути:

- передбачено уніфіковані мовні засоби для опису інформації, яка використовується в системі контролінгу;

– застандартизовано описи однотипної інформації;

– забезпечено зручність, однозначність спілкування користувачів із технічними засобами системи контролінгу.

Математичне забезпечення системи контролінгу полягає у розробці та реалізації документованих процедур щодо вибору та використання аналітичних та статистичних методів під час прийняття управлінських рішень. Математичне забезпечення представляє собою сукупність математичних моделей, методів та алгоритмів обробки інформації

Ресурсне забезпечення системи контролінгу представлено людськими, матеріально-технічними та фінансовими ресурсами.

До людських ресурсів належить персонал відповідного професійного рівня. Працівникам повинна бути притаманна сукупність трудових, інтелектуальних, творчих, підприємницьких здібностей та моральних якостей. Раціональне використання, формування та розвиток персоналу забезпечує ефективність й конкурентоспроможність підприємства в ринковому середовищі [9].

Матеріально-технічні ресурси включають: приміщення та технічне оснащення системи контролінгу; інформаційні системи; програмне забезпечення; засоби виміральної техніки; науково-дослідну, робочу та технічну документацію.

До фінансових ресурсів належать витрати на створення системи контролінгу, на заробітну плату персоналу системи контролінгу, на утримання системи контролінгу, на розширення та удосконалення системи контролінгу тощо.

Нормативно-правове забезпечення контролінгу передбачає застосування, виконання та дотримання законодавчих норм, розробку внутрішніх положень та нормативів, внесення змін в існуючих на підприємстві постанов, скасування неактуальних нормативних актів, які були раніше прийняті на підприємстві [6]. Воно охоплює сукупність правових норм, технічних регламентів, посадових інструкцій та положень структурних підрозділів тощо, які:

– оцінюють інформацію, що використовується під час функціонування системи контролінгу та створюється системою з юридичної точки зору;

– регламентують правові стосунки між персоналом системи контролінгу (права, обов'язки, відповідальність), а також між персоналом інших структурних підрозділів підприємства.

Метою нормативно-правового забезпечення є регламентація статусу організаційної форми системи контролінгу, її положення, компетенції [8].

Висновки основного матеріалу дослідження. Система контролінгу в узагальнено прийнятому вигляді означає систему, спрямовану на забезпечення управлінського процесу, орієнтованого на розв'язання поточних та стратегічних завдань підприємства. Її функціонування залежить від відповідного забезпечення, яке представляє собою наявність фінансових, матеріальних, кадрових, нормативних ресурсів, за допомогою яких система контролінгу досягає встановлених цілей, вирішує свої завдання та виконує функції. Тому, ефективне функціонування системи контролінгу здійснюється в рамках взаємопов'язаного, взаємозалежного та взаємообумовленого організаційного, інформаційного, математичного, ресурсного та нормативно-правового забезпечення.

1. *Теоретико-методичні засади формування організаційного забезпечення управління економічною безпекою машинобудівного підприємства: монографія / О. В. Халіна та ін.; за заг. ред. А. М. Штангрета. Львів: УАД, 2016. 248 с.*

2. *Халіна О. В. Організаційне забезпечення функціонування системи контролінгу на підприємстві. Наукові записки. 2016. № 2. С. 236–243.*

3. *Маркіна І. А., Таран-Лала О. М., Гунченко М. В. Контролінг для менеджерів: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2013. 304 с.*

4. *Боков С. И., Пересади С. С. Реализация принципов контроллинга через правовое и техническое обеспечение. URL: <http://jurnal.org/articles/2013/ekon81.html> (дата обращения: 01.11.2018).*

5. *Исаева О. В. Модель структуры и процесса функционирования организационно-экономического механизма контроллинга предприятия. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/model-struktury-i-protsessa-funktsionirovaniya-organizatsionno-ekonomicheskogo-mehanizma-kontrollinga-predpriyatiya> (дата обращения: 01.11.2018).*

6. *Лукиных Т. Н. Человеческие ресурсы в условиях информационной экономики. Гуманитарная информатика: электронный журнал. 2005. № 3. URL: <http://huminf.tsu.ru/e-jurnal/magazine/3/luk.htm> (дата обращения: 02.11.2018).*

E-mail: cigalserg@gmail.com